

или хотя бы понять авторские ошибки. Как следствие в интерпретациях таких анонсов имеем антонимические толкования, например анонс «С. Моя сім'я та інші наркотики» часть респондентов поняла как «семья, любовь как инструмент борьбы с наркотиками», а другие – как «неблагополучная семья»; относительно анонса «G. Валюты: Бивалютная корзина ослабила хватку» получены следующие разъяснения: «повышается курс валют», «курс стал более приятным» и «падает курс валют», «обесценивание валюты» и др. При интерпретации анонса «J. Оплеуха для КГБ», опрашиваемые сосредоточили внимание на неизвестном почему-то большинству из них слове «оплеуха», для которого предложили более тридцати вариантов смыслов (достаточно неожиданные варианты «прошлые преступления», «ограничение полномочий», «разоблачение деятельности», «неразбериха», «Чапмен», «неудача», «задача», «ловушка», «частная организация», «высший орган власти», «часть инструмента» и «ложная новость» (видимо, опирались на внешнюю форму слова: Опле-уха) и т.д.). Уменьшение и транспозиция несочетаемых текстов встречаются примерно с одинаковой частотой. Уменьшение объясняется стремлением убрать «лишние» слова, например анонс «С. Моя сім'я та інші наркотики» чаще интерпретируют как «зависимость», интересные толкования – «телесериал», «фильм», «книга»; анонс «G. Валюты: Бивалютная корзина ослабила хватку» трактуют как «кризис», «банкротство»; анонс «J. Оплеуха для КГБ» – варианты «лажа», «прокол», «критика», «снижение», «позор», «наказание» и др. Транспозиция несочетаемых девиаций встречается относительно часто (71% всех транспозиций касаются несочетаемых девиантных речевых единиц) и свидетельствует, что опрашиваемые верят в возможность средствами перестановки слов исправить текст. Примером таких исправлений стали толкование анонса «С. Моя сім'я та інші наркотики» как «о семье и их наркотике», «о наркотиках, что касается и моей семье».

В целом, реципиентам кажутся более простыми тексты с избыточными речевыми единицами, поэтому таких толкований больше (48,5%), в этом случае читатель имеет дело со знакомым текстом, который легко понять хотя бы на поверхностном уровне. Несколько больше сложностей вызывает интерпретация текстов с несочетаемыми девиантными речевыми единицами, в эту группу попадает треть полученных нами толкований, трактуя такие тексты, читатель стремится «исправить» замечены ошибки. Сложной оказалась интерпретация текстов с недостаточными речевыми единицами, среди полученных толкований таких только пятая часть. Читатель, сталкиваясь с незнакомыми единицами, вообще склонен избегать интерпретаций, переориентируясь на другие тексты.

Итак, анонсы, содержащие девиантные речевые единицы, смогли объяснить только чуть более четверти респондентов, тогда как тексты без девиаций удалось толковать почти всем. Догадаться об истинном смысле девиантных текстов в условиях интернет-коммуникации почти невозможно (это удалось только 1,3% респондентов).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Акімова Н.В. Лінгвістическі фактори інтерпретаційних девіацій [Електронний ресурс] / Н.В. Акімова // Научне мережеве видання «Екологія мови та комунікативна практика». 2014. – №1. – Режим доступу: <http://ecoling.sfu-kaz.gu/екологія-мови-та-комунікативна-пра/>
2. Ким Л.Г. Вариативно-інтерпретаційне функціонування тексту : теоретико-експериментальне дослідження : автореф. на соискание уч. степени доктора філологічних наук: спец. 10.02.19 – «Теорія мови» / Л.Г. Ким. – Кемерово, 2010. – 50 с.
3. Новиков А.И. Текст и контекст: две стороны процесса понимания / А.И.Новиков // Вопросы психолінгвістики. – М.: Інститут мовознавства, 2003. – № 1. – С. 64–76.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Акімова – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри педагогіки та психології Приватного вищого навчального закладу «Соціально-педагогічний інститут Педагогічна академія», м. Кіровоград.

Наукові інтереси: проблеми розуміння тексту, механізми виникнення варіативності, девіантні речові одиниці, мова інтернету та сайтів новин, інтернет-лінгвістика та психолінгвістика.

УДК 811.111'42

КОНФІГУРАЦІЇ ПРАГМАТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПОМІРНОЇ КРИТИКИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ НАУКОВИХ СТАТЕЙ)

Олена БАЛАЦЬКА (Полтава, Україна)

Статтю присвячено розгляду прагматичного типу помірної критики в науковій статті – основному жанрі англійськомовного наукового дискурсу. Проаналізовано типові конфігурації прагматичних характеристик, властивих помірній критиці.

Ключові слова: англійськомовний науковий дискурс, жанр, стаття, критика, помірний критика, прагматичний тип, прагматичні характеристики.

The article analyzes one of the pragmatic types of criticism, videlicet, moderate criticism in research articles treated as the main genre of English-language scientific discourse. Typical configurations of pragmatic features peculiar to moderate criticism have been studied.

Key words: English-language scientific discourse, genre, article, criticism, moderate criticism, pragmatic type, pragmatic features.

Сучасний стан мовознавства характеризується підвищенням інтересом лінгвістів до наукового дискурсу [3; 8 і т. д.], зокрема широко досліджуються його жанри [4; 10 та ін.], серед яких провідним вважається наукова стаття [10: 95].

Обов'язковий компонент наукової статті – критика – вже перебував у фокусі уваги зарубіжних дослідників [5 і т. д.]. У науковій літературі наявні праці, у котрих аналізуються прагматичні характеристики критики [6; 7; 9], втім, ці розвідки не охоплюють усієї складності зазначеної проблеми.

Метою статті є дослідження типових конфігурацій характеристик, властивих помірній критиці, найбільш поширеному прагматичному типу критики в англійській науковій статті [1: 13].

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: окреслити прагматичні типи критичних зауважень в англійській науковій статті та проаналізувати типові конфігурації характеристик помірної критики.

Об'єктом дослідження є критичне зауваження в англійській науковій статті, предметом аналізу виступають конфігурації прагматичних характеристик помірної критики.

Матеріалом роботи були 1027 критичних зауважень, відібраних з 350 статей з 10 гуманітарних дисциплін, опублікованих в електронних наукових журналах Великої Британії та США за 2009–2011 рр.

Критика / критичне зауваження (КЗ) – вербально виражене негативне ставлення автора до певного (фрагмента) наукового дослідження [1: 1].

У результаті аналізу фактичного матеріалу було встановлено, що прагматичний діапазон типового відтворення критики в англійській науковій статті (АНС) представлений модифікаціями значення негативної оцінки, які утворюють три типи: *слабку, помірну й сильну* критику.

Критеріями, що використовувались для віднесення КЗ до якогось із зазначених прагматичних типів, були:

- поширеність / непоширеність КЗ;
- способи вираження негативної оцінки;
- приналежність КЗ до особового / безособового типу;
- наявність / відсутність маркерів мітгації / категоричності [1; 2].

Слабка критика актуалізується непоширеними, безособовими КЗ, в яких негативна оцінка виражена імпліцитно або експліцитно лексико-граматичними засобами, та в абсолютній більшості наявні маркери мітгації, наприклад:

(1) *Currently no such data is available for Dankmeijer's index.*

Сильна критика реалізується поширеними, особовими КЗ з експліцитним вираженням негативної оцінки за допомогою експліцитних лексичних засобів (разом з якими можуть бути вжиті й експліцитні лексико-граматичні засоби та / або імпліцитні) і наявні маркери категоричності. Утім, згідно наших даних, переважна більшість сильних КЗ через соціокультурні особливості англійського наукового дискурсу, окрім перерахованих, мають також антагоністичну характеристику, а саме містять маркери мітгації:

(2) *There are, however, weaknesses in the socio-legal approach. It promises a multi-disciplinary approach but in practice degenerates far too often into a view that law's operation can be illuminated from a different perspective temporarily adopted. Socio-legal studies are frequently empirical studies, undertaken with an (often limited) statistical background, and with an explicit policy agenda either to reform a badly functioning legal institution or to monitor the working in practice of a legal reform.*

Прагматичний тип *помірної* критики характеризується поєднанням рис слабкої та сильної критики, сполучуваних у рівних / різних пропорціях, що нівелюють одна одну.

Типовими конфігураціями характеристик, властивих помірній критиці, виявилися такі:

• Непоширеність, безособовість, вербалізація негативної оцінки експліцитними лексичними засобами, наявність маркерів мітгації:

(3) *We are unaware of research that investigates the semantic and pragmatic range of motion / movement verbs in Cherokee.*

У наведеному прикладі КЗ непоширене (збіжне з одним складним реченням), безособове (конкретного суб'єкта, наукова діяльність якого критикується, з тексту АНС встановити не можна – ним виступає наукова спільнота в цілому), негативна оцінка виражена експліцитно (*unaware*), наявний маркер мітгації (вираз, що вербалізує особисті сумніви автора щодо повноти його знань (*we are unaware*)).

Отже, у цій конфігурації характеристики КЗ збігаються як з характеристиками, властивими слабкій критиці (непоширеність, безособовість, мітигованість), так і сильній критиці (вираження негативної оцінки експліцитно лексичними засобами), причому характеристики притаманні слабкій критиці переважають.

- **Поширеність, безособовість, об'єктивація негативної оцінки експліцитно лексико-граматичними засобами або імпліцитно, наявність маркерів мітигації:**

(4) *Findings from this study indicate the need for further research among this population in two primary areas. First, additional focus groups should be held to explore the experiences of culturally and racially diverse family members of veterans, minor siblings of veterans, and family members who have joined formal organizations, such as Blue Star Mothers and Military Families Speak Out. Second, in addition to gathering qualitative data, surveys and scales to assess physical ailments, mental disorders (i.e., anxiety and depression), and help seeking behaviors should be implemented.*

КЗ у прикладі (4) поширене (складається з трьох висловлень), безособове, негативна оцінка виражається імпліцитно (*findings indicate need for further research* → *isn't studied enough; additional focus groups should be held* → *isn't studied enough; surveys and scales should be implemented* → *isn't studied enough*), наявні маркери мітигації (пасивний стан дієслова (*be held, be implemented*)).

Таким чином, у цій конфігурації характеристик, як і в попередній, переважають характеристики, властиві слабкій критиці: безособовість та мітигованість поєднуються з негативною оцінкою, вираженою імпліцитно або експліцитно лексико-граматичними засобами; єдиною рисою, характерною для сильної критики, у цій конфігурації є поширеність.

- **Поширеність, безособовість, об'єктивація негативної оцінки експліцитними лексичними засобами, наявність маркерів мітигації:**

(5) *As there exists a "cacophony of voices" (Anderson and Speck 1998, p. 672) in regard to the definition of teamteaching, the authors outline how their particular approaches were applied in the delivery and teaching of the course. <...> There appears to exist some confusion over the use of the term team-teaching, and as a result a number of different definitions of the term exist.*

КЗ у фрагменті (5) поширене (складається з двох висловлень), безособове, негативна оцінка виражена експліцитно (*cacophony, confusion*) та імпліцитно (*different definitions exist* → *it's bad*), наявні маркери мітигації (дієслово-зв'язка *appears*, неозначений займенник *some*).

У межах цієї конфігурації маємо поєднання властивих слабкій критиці характеристик (безособовість, мітигованість) із рисами сильної критики (поширеність, експліцитно виражена на лексичному рівні негативна оцінка).

- **Непоширеність, особовість, об'єктивація негативної оцінки експліцитно лексичними засобами, присутність маркерів мітигації:**

(6) *To date, empirical investigations of how individuals modify their behavior when they know or sense that they are observed by others have neglected moral judgments (e.g. Haley and Fessler, 2005; Kurzban, DeScioli, and O'Brien, 2007; Piazza and Bering, 2008).*

КЗ (6) непоширене (кореспондує з одним складним реченням), особове (названі прізвища науковців, чії праці піддані критиці), негативна оцінка виражена експліцитно (*neglected*), є маркери мітигації (засіб темпорального дейксису *to date* та застосування пасивного стану дієслова (*are observed*)).

У цій конфігурації характеристик риси слабкої та сильної критики розподілені приблизно порівну: з одного боку – непоширеність та мітигованість, а з другого – особовість та експліцитна, виражена лексичними засобами негативна оцінка.

- **Непоширеність, безособовість, вираження негативної оцінки за допомогою експліцитних лексичних засобів, наявність маркерів категоричності:**

(7) *Given the limited research in this area, promoting innovation through knowledge management in such turbulent environments remains largely unknown.*

У прикладі (7) КЗ непоширене, безособове, негативна оцінка вербалізована експліцитно лексичними засобами (*limited, unknown*), наявний маркер категоричності *largely*.

Таким чином, характеристики, властиві слабкій критиці (непоширеність, безособовість), врівноважені експліцитною, вираженою лексичними засобами негативною оцінкою та маркерами категоричності.

- **Непоширеність, особовість, вираження негативної оцінки експліцитно лексико-граматичними засобами або імпліцитно, наявність маркерів категоричності:**

(8) *Comrie's (1976) discussion of grammatical aspect mainly focuses on the distinction between perfective and imperfective.*

КЗ (8) непоширене (кореспондує з одним простим реченням), особове (суб'єкта наукової діяльності можна ідентифікувати з тексту (*Comrie's*)), негативна оцінка виражена імпліцитно (*mainly focused on* → *isn't studied enough*), присутній маркер категоричності – прислівник *mainly*.

Отже, у цій конфігурації риси слабкої та сильної критики представлені в однаковій кількості: непоширеність та некатегоричне вираження негативної оцінки, характерні для слабкої критики, поєднуються з особовістю та використанням маркерів категоричності, притаманними сильній критиці.

Як свідчать аналіз фактичного матеріалу, для помірної критики більш властивими виявилися: непоширеність, аніж поширеність (61,05 % та 38,95 % від усіх КЗ, які належать до помірної критики); безособовість, аніж особовість (63,28 % і 36,72 % відповідно); вираження негативної оцінки за допомогою експліцитних лексичних засобів, аніж експліцитних лексикограматичних або імпліцитних (67,73 %, 18,28 % та 13,99 % відповідно); наявність маркерів мітигації, аніж маркерів категоричності (91,26 % та 12,88 % КЗ відповідно).

Перспективою роботи є компаративні дослідження типових конфігурацій прагматичних характеристик помірної критики в англомовних та україномовних наукових статтях.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Балацька О. Л. Дискурсивні властивості критики в англомовній науковій статті: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – германські мови / Олена Леонівна Балацька; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Харків, 2013. – 20 с.
2. Балацька О. Л. Лінгвокультура специфіка прагматичних характеристик критичних зауважень в англомовній науковій статті / О. Л. Балацька // *Нова філологія*. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2014. – № 62. – С. 9-12.
3. Ільченко О. М. Етикет англомовного наукового дискурсу / Ольга Михайлівна Ільченко. – К.: Політехніка, 2002. – 288 с.
4. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генетика наукової комунікації: монографія / Тетяна Валентівна Яхонтова. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 420 с.
5. *Crossed Words: Criticism in Scholarly Writing* / [Ed. Françoise Salager-Meyer, Beverly A Lewin]. – Peter Lang Publishing, Incorporated, 2011. – 371 p.
6. Giannoni S. Negative Evaluation in Academic Discourse. A Comparison of English and Italian Research Articles / Simone Giannoni // *Linguistica e Filologia*. – 2005. – No. 20. – P. 71-99.
7. Harwood N. An interview-based study of the functions of citations in academic writing across two disciplines / N. Harwood // *Journal of Pragmatics*. – 2008. – Vol. 41. – P. 497-518.
8. Hyland K. *Academic Discourse: English in A Global Context* / Ken Hyland. – Bloomsbury, 2009. – 256 p.
9. Salager-Meyer F. Rhetorical evolution of oppositional discourse in French academic writing / Françoise Salager-Meyer // *Hermes, Journal of Linguistics*. – 2000. – No. 25. – P. 23-48.
10. Swales J. M. *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings* / J. M. Swales. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1990. – 260 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олена Балацька – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.

Наукові інтереси: дискурсологія, комунікативно-функціональні студії.

УДК 811.112'38

ЛИСТ ЯК ЖАНР ПОДОРОЖНЬОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ

Тетяна БУЙНИЦЬКА (Львів, Україна)

Стаття присвячена мовностилістичному аналізу листа як публіцистичного жанру, композиційною основою якого є логічно-послідовний та асоціативний розвиток думки автора. Аналіз проведено на тексті твору Герста Крюгера «Весниа подорож».

Ключові слова: публіцистичний жанр, подорожні публіцистика, персоналізація, «Весниа подорож», лист, лірична відсутність, інформаційно-логічний виклад.

This article is dedicated to the linguistic analysis of letters in terms of publicistic style the basis of which lies in a logical, consistent and associative development of the author's thought.

The analysis has been conducted upon H. Krüger's text "The Spring Trip".

Keywords: publicistic style, publicism of trips, personification, "Spring trip", letter, lyrical digression, informative-logical description.

В останній час дослідники публіцистики відзначають помітну еволюцію жанрів, відсутність чітких відмежувань між ними. Жанри трансформуються, збагачуються за рахунок форм, запозичених з інших типів літератури та публіцистики. Дві тенденції: активна еволюція жанрів та вільна комбінація ознак різних жанрів в одному творі пояснюються активізацією особистісної тенденції та утвердженням діалогічності як фундаментальної якості творчості автора-публіциста [1: 115].

Як відомо, позиція автора – це соціально-опічне відношення до фактів, явищ та подій. У мовному плані вона виражається у підпорядкуванні всіх засобів комунікативної установці та разом з композиційними прийомами їхньому цілеспрямованому використанні для посилення впливу тексту на читача. Оскільки комунікативні завдання та шляхи їх вирішення залежать від фактора адресата, то діалог «автор – читач» набуває вирішальної ролі. Особливо це стосується